

פרק שני; דף יד

כא. א. אלו דברים ישנם בקרבנות יחיד ולא בקרבנות ציבור, ולהפך?
ב. מתי זמן הבאת נסכי הקרבן? האם ניתן להביאם לאחר כמה ימים?

א. יש בקרבנות יחיד שאין בציבור; שעושים תמורה [בבהמה], ונוהגות בין בזכרים בין בנקבות (כגון שלמי יחיד, הבאים זכר או נקבה. וחטאת יחיד באה נקבה מלבד שעיר נשיא שהוא זכר. וכן קרבן העוף בא זכר או נקבה), וחייבים באחריותם ובאחריות נסכיהם – שיש מהם שאעפ"י שעבר זמנם מביאם לאחר מכן, כגון עולת יולדת וקרבן מצורע [משא"כ קרבן ציבור הקבוע לו זמן ועבר זמנו – בטל קרבנו (דבר יום ביומו). ואולם אם הקריבו את הזבח בזמן, ניתן להביא נסכיו לאחר זמן כדלהלן].

יש בקרבנות ציבור שאין ביחיד; שדוחים את השבת ואת הטומאה. רבי מאיר אומר: והלא חביתי כהן גדול ופר של יום הכיפורים (של אהרן) קרבנות היחיד הם ודוחים את השבת ואת הטומאה – אלא לפי שזמנו קבוע (כלומר אין הטעם תלוי אלא בקביעות זמן ולא בציבור או ביחיד. עפ"י יומא ג; רש"י).

הכל מודים בדין זה שאמר רבי מאיר (פירוש המשנה לרמב"ם. כן פסק בהל' ביאת מקדש ד, ט. וע' רע"ב ותוי"ט). ויש מפרשים דעת חכמים שאמנם צריך שיהא קבוע לו זמן אך צריך שיהיו גם 'קרבן ציבור', וחביתי כהן גדול ופרו של אהרן ק"צ המה. ולכן יחיד בפסח ראשון אינו דוחה טומאה, וכן פסח שני – אעפ"י שקבוע להם זמן (חדושים ובאורים).

ב. שנו חכמים בברייתא: קרבן הבא בזמנו ללא נסכיו, מביאם אפילו בלילה או לאחר כמה ימים (מנחתם ונסכיהם; דבר יום ביומו מלבד שבתת ה'). ואין חילוק בין קידוש הנסכים בכלי או הקרבתם, שניהם יכולים להעשות בלילה (כן אמר רבא עפ"י הברייתא, ודחה דברי רמי בר חמא שנקדשים בלילה ונקרבים ביום, וי"מ להפך. ערש"י ושטמ"ק אות כ).

על כן אם נודמנו לו נסכים בלילה – מקדישם בלילה ומקריבם (רב פפא), ועלות השחר פוסלת בהם כאברים (רב אדא בר אבהו. ור"ג פירש בענין אחר).

וכן יום טוב שחל לאחר השבת, מקריב בו נסכי שבת אם לא הביאם אתמול (כפרש"י ור"ג הדרש 'מלבד שבתת'. וע' בשפ"א ובגליזנות קה"י שהעירו על כך).

ואולם נסכים הבאים עם הזבח (שנתקדשו בשחיטת הזבח. רש"י) הריהם כזבח עצמו ואין קרבים אלא ביום (ולנסכיכם ולשלמיכם – מה שלמים ביום אף נסכים ביום. כן אמר ר' ירמיה בשם רבי יהושע בן לוי).

א. רש"י ורבנו גרשום פירשו שהנסכים הבאים עם הזבח קרבים קודם שקיעה. וכבר העירו על מה

שכתב בפני יהושע (ברכות כו:): עד צאת הכוכבים (ע' שו"ת בית יצחק או"ח יב, יב; דעת תורה רלג).

ב. יש לשמוע מדברי רש"י (בד"ה מנחתם ור"ה מלבד) שלכתחילה צריך להביא הנסכים ביום הקרבת הזבח, רק אם שכח או ארע אונס מקריבם לאחר זמן [ומובן לפי"ז מדוע מנחת נסכים של ציבור דוחה את הטומאה הגם שאפשר להביאה למחר. בית ישי]. ואילו בתוס' (ר"ה ל:): כתבו שגם לכתחילה מותר לאחר [בקרבן יחיד שאין בו שירה] (ע' בבאור הדברים בספר בית ישי קכא. וע"ע דובב מישרים ח"א קג, ב; חזו"א מנחות לו, ה).

ג. בשו"ת דובב מישרים (ח"א קג, ב) נראה שהבין כדבר פשוט שנסכים הבאים עם הזבח אינם באים בלילה אבל באים בימים אחרים. [וצ"ע מקורו, וגם הלא נפסלו בלינה בעלות השחר. ובזבחים (פד). שאמרו 'נסכים הבאים עם הזבח' שקרבים לאחר עשרה ימים, הכוונה שבאים בגללו ולא שנתקדשו עמו, כדפרש"י]. אבל בלקוטי הלכות כתב שמסתבר שאין באים אלא באותו יום.

ד. נסכים שנתקדשו בשחיטת הזבח, נראה שאין נפסלים בשקיעת החמה בלינה, הגם שאין מעלים אותם בלילה (עפ"י חו"א זבחים כד; תמורה לא, יא. וע"ש זבחים יד, ב. וע' בספר מקדש דוד כא, ב ובהערת 'מנחת מרדכי' שם).

ה. מבואר בירושלמי (סוכה ד, ו) שנסכים שהביאם קודם הזבח – כשר ויצא ידי חובתו. ובתוס' (תענית ב רע"ב) אין נראה כן. וגם לפי הירושלמי נראה דוקא אם הקריבם באותו יום, שכבר חלה חובת הקרבן אבל בלילה שלפניו לא שמענו (עפ"י קהלות יעקב תענית א).

כב. האם היה מותר בזמן התלמוד לכתוב הלכות ואגדות, וכן ללמד מתוך הכתוב?

דברים שעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב (כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתית אתך ברית ואת ישראל – דברים שעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב ושכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה; תדר"י: 'האלה' אתה כותב, אבל אין אתה כותב הלכות מדרש ואגדות (גרסת השיטמ"ק). ואמר רבי יוחנן: כותבי הלכות כשורפי התורה (שאסור להשוותם כתובים ועל כן הולכים לאיבוד. ל"א: שאין מצילים אותם בשבת בפני הדליקה. ערש"י ושיטמ"ק), והלמד בהם אינו נוטל שכר.

ואולם אמרו שדבר חדש מותר לכתוב [וכפי שרצה רב דימי לכתוב אגרת לרב יוסף לתרץ הברייתא] – לקיום התורה שלא תשתכח, כשם שרבי יוחנן וריש לקיש היו מעיינים בספרי אגדה בשבת, שדרשו על עשות לה' הפרו תורתך – מוטב תיעקר (אות אחת מה)תורה ואל תשתכח תורה מישראל.

באגרת רב שרירא גאון מבואר שרבי כתב המשנה. וכן כתב רבי שמואל הנגיד בספרו 'מבוא התלמוד', שרבי כתב המשנה למען תעמוד ימים רבים פן תשכח מלב הקוראים, ודלא כמו שכתבו כמה אחרונים שהמשנה והתלמוד נכתבו מאוחר יותר. אכן צריך לומר שלא התירו לכתוב אלא את המשנה ותו לא (עפ"י פתח עינים סופ"ב דב"מ).

כג. א. אלו קרבנות נתרבו להיקרב בחולו של מועד?

ב. האם קרבנות נזירות קרבים בבמה, בזמן התר הבמות?

א. לימד הכתוב (אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתים לעלתיכם ולמנחתים ולנסכים ולשלמיכם) על נדרים ונדבות שקרבים בחולו של מועד, וכן עולות חובה, עולת יולדת ועולת מצורע, וכן מנחות חובה, מנחת חוטא ומנחת קנאות, וכן שלמי נזיר [ולתנא אחר שלמי נזיר בכלל נדר ונדבה, ויש לרבות (כן אמר אביי) שלמי פסח כלומר חגיגה הבאה עם הפסח, שאם לא הביאוהו ב"ד תיקרב בחולו של מועד].

יש מפרשים שבא לאסור להקריב ביו"ט, ואפילו אותם קרבנות שהגיע זמנם ואי אפשר להקדימם, ומהרגל ואילך עובר עליהם ב'עשה', אעפ"י כ נקראים 'צורך הדיוט' ואינם קרבים ביו"ט אלא בחול המועד. ויש מפרשים שבא הכתוב להורות שיש מצוה להקריבם ברגל, כדי שיאכל בשר ברגל יתר מכל ימות השנה וישמח בו (עפ"י שיטמ"ק). ויש אומרים שהתנא בא להתיר להקריב אף ביום טוב, שסובר נדרים ונדבות קרבים ביום טוב (עפ"י ר"ש משנן בפירושו לתו"כ אמור).

ב. לדעת התנאים שכל דבר שהוא נידר ונידב קרב בבמת יחיד וכל שאינו נידר ונידב אינו קרב, נחלקו רבי מאיר וחכמים האם קרבנות נזירות קרבים בבמה זו (ר"מ) כשאר דבר הבא בנדר ונדבה, אם לאו (חכמים). ולדעה זו צריך לפרש שאבשלום שהלך לחברון לשלם נדריו, לא להקריבם שם אלא להביא משם כבשים ולהקריבם בגבעון. (תוס').

[במסכת זבחים (ק"ז) הסיקו שחטאות ואשמות של הנזיר לדברי הכל חובות הם ואינם קרבים בבמה. לא נחלקו אלא בעולה ושלמים].

דף טו

כד. א. חטאת שכיפרו בעליה באחרת, מה דינה?

ב. חטאת שמתו בעליה, מה דינה?

א. חטאת שכיפרו בעליה באחרת, כגון שאבדה ונמצאת; אם בשעה שכיפרו היתה אבודה – דינה במיתה, וזוהי אחת מחטאות המתות.

נמצאה לאחר שהפרישו בעליה אחרת ועדיין לא נתכפרו באחרת, והרי שתיהן עומדות – יביא אחת מהן, איזו שירצה (יביא קרבנו לחטאת... יביאנה – אחת ולא שתים). והשניה, לדברי רבי יהודה תרעה ולדברי רבי שמעון תמות. [לפי ה'אבעית אימא' נחלקו בדבר רבי וחכמים (כב) בדעת רבי יהודה. ולהלן (כג) אמר רב הונא שמחלוקת רבי וחכמים אמורה כשבא לימלך, שלדעת חכמים אומרים לו להתכפר בראשונה והשניה תרעה, אבל לדברי הכל אם משך אחת מהן והקריבה מדעתו – דחה האחרת בידיים ודינה למיתה (וכן פסק הרמב"ם הל' פסוה"מ ד, ג). וע"ע להלן כא-כג.]

בחטאת ציבור; לתנא קמא דמתניתין ורבי שמעון – אינה מתה [אלא רועה עד שתסתאב. וכן אמר ר"א. הוריות ו. יומא סה.], שלא נאמרה הלכה של חטאות המתות אלא ביחיד. רבי יהודה אומר: תמות.

הרמב"ם (פסוה"מ ד, א-ב; עבודת יוהכ"פ ה, טו-טז) פסק שחטאת ציבור שנתכפרו באחרת, תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה [ואעפ"י שחטאת ציבור שמתו מקצתם כתבו התוס' שכשרה להקריבה, אם נתכפרו באחרת הריהי דחוייה. עפ"י חו"א או"ח קכו, לו].

ב. חטאת שמתו בעליה – דינה למיתה. ודוקא ביחיד אבל בציבור קרבה לפי שאין ציבור מתים, שהרי אמרה תורה להקריב שעירי רגלים וראשי חדשים מכספי הציבור, הגם שאפשר שחלק מהציבור כבר מתו (רב פפא).

למסקנא אין הוכחה לכך במקום שהציבור כולו נתחלף האם גם אז אין מיתה, ורק כשנשארו רובם קיימים מוכח שקרבה (וע' גם בשו"ת מהר"ם חלאוה יז). ואולם מסתימת המשנה ומפשט דברי הרמב"ם (פסוה"מ ד, א) משמע שאפילו מתו כולם – אין מיתה בציבור.

וכן צ"ע כשהציבור חטאו ולא הפרישו קרבן ומתו, האם יש ללמוד מבאי הגולה שיש כפרה למתים בציבור כיון שאין ציבור מתים, או שמא הוראת שעה היתה גם לענין זה. וצ"ע.

דף טז

כה. מהן חטאות המתות ומה מקורן? האם נאמרו ביחיד או גם בציבור?

רבי שמעון אומר: חמש חטאות מתות; ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שנכפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה. שלש הראשונות אי אתה יוכל לומר בציבור, שאין חטאת ציבור נקבה ואין ציבור עושים תמורה ואין מיתה בציבור. כיון שכן אף השתים האחרות ביחיד נאמרו ולא בציבור – שכולן במקום אחד נאמרו וילמד שתום מן המפורש.